

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת ויקהל

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות

בנקודות המכירה

של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,

בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,

ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים

לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויקהל

מפתח העניינים

כל נדיב לבו יביאה - כוונת הלב בתורה ומצוות / חכמת הלב היא יראת
שמים / עשיית רצון ה' בלי חשבונות / דור המדבר היו כולם נדיבי הלב /
כוונת הלב משפיעה מאד על איכות הפעולה

מפתח חידושי תורה

- א. בענין דליקה מצויה במקום שיש חילול שבת..... כ
ב. בענין גיהנם שובת בשבת..... כג
ג. בענין ויעש בצלאל את ארון הברית..... כו

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

כל נדיב לבו יביאה - כוונת הלב בתורה ומצוות

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בפרשת השבוע, פרשת ויקהל.

ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צווה ה' לאמר. קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחושת. ובהמשך הפסוקים: וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צווה ה'. יש כאן הדגשה על החכם שיהיה חכם לב, לומר, לא מספיק שיהיו חכמים בדעת, אלא צריכים שיהיו גם חכמי לב. ובהמשך הפרשה, ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' למלאכת אוהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש.

התורה כאן מלמדת אותנו, כיצד ובאיזה אופן היתה התרומה למשכן ה'. כל נדיב לב יביאה את תרומת ה'. נדיבות הלב, אין משמעה רק התרומה והנתינה בפועל, אלא יש כאן בחינה וענין נוסף, והוא נדיבות הלב. ובספר שפת אמת על התורה דורש ומפרש מה שנאמר כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה', היינו, שגם את הלב עצמו צריך להביא בנדבה למשכן ה'. כל נדיב - לבו יביאה, את הלב עצמו יביא למשכן. מפני שהקב"ה תמיד חפץ לא רק בפעולות המעשיות והגשמיות, אלא הוא מבקש שגם האדם עצמו יהיה מונח בקיום המצוה, ויעשה את כל פעולותיו בכוונה טהורה ובנדיבות הלב.

וכך נלמד בפרשיות הבאות, אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (ויקרא א, ב). פשוטו של מקרא שכשאדם בא להביא קרבן לבית ה', יש גדרים ודינים מסויימים בהבאת הקרבנות, וכמו שהתורה שם ממשיכה לבאר. אבל המפרשים הוסיפו ודרשו עוד, אדם כי יקריב - מכם, את עצמו הוא צריך להקריב לקרבן. הווי אומר, לא די שאדם יביא עז בת שנתה או כבש וכיוצא בזה, אלא צריך שיחד עם הנתינה יבוא גם הלב, וגם אותו יש לתת ולהקריב.

הרבה פעמים אדם עושה מעשה טוב, אבל יש בעשייתו רק את מעשה הגוף. וזה לא מספיק, כל נדיב לב יביאה, צריך גם את הלב עצמו לנדב. וכשהלב בענין, כשיש גם את הלב יחד עם המעשה, אז גם כל המעשה נראה אחרת.

רבי יהודה החסיד כותב בספר חסידים (סימן שס"ו), שזה ודאי שכל מצוה וכל חלק במצוה, יקר וחביב כלפי שמיא. וגם בתורה זה כך, כל דקה של לימוד תורה וגם כל מילה של לימוד התורה, הוא יקר מכל יקר. אבל הדבר פשוט, אומר רבי יהודה החסיד, שיש דרגות דרגות ויש איכויות שונות. אדם שלומד תורה לשמה או מקיים מצווה לשמה, ודאי שהיא מעולה פי אלף ושווה הרבה יותר ממצוה סתמא.

יש אחד שמסנגר על עצמו, נכון, אני לומד שלא לשמה, אבל הרי כך אומרת הגמרא (פסחים ז:), 'אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה

שמתוך שלא לשמה בא לשמה'. נכון, כך רב יהודה אמר, ובאמת גם תורה שלא לשמה היא יקרה וחשובה שאין לתאר ולשער. אבל אדם צריך לזכור תמיד את המטרה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, והתורה והמצוות לשמה היא מעולה ויקרה הרבה יותר מאשר תורה ומצוות שלא לשמה, ועד מתי תשאר עם הרישא של דברי רב יהודה? - מתי תגיע לסיפא של דבריו שמתוך שלא לשמה בא לשמה?

רבי חיים מוולוז'ין ז"ל בספרו רוח חיים (אבות פ"ג מ"א) כותב שהדבר דומה למלך שאומר לעבד שלו, תביא לי את הכלי המונח שם למעלה מעל הארון. ודאי, אומר רבי חיים, שהמלך לא יתרעם ולא יקפיד אם העבד יקח סולם וישעין אותו על הארון כדי לטפס ולהוריד את הכלי, כי הרי העבד לא יכול לקפוץ ולהגיע לכלי, והתכלית היא שהעבד סוף סוף יביא את הכלי לכאן. גם בענייננו, אדם לא יכול להגיע מיד לתורה לשמה, אז בסדר, תלמד תורה ותקיים מצוות שלא לשמה, וזה יהיה בשבילך הסולם כדי להגיע לכלי, לתורה לשמה. אבל תגיע! תבוא למעלת 'נדיב לב', תגיע למדרגה של עשיית המצוות לשמן ולשם פעול, ואז כל האיכות תהיה לגמרי אחרת.

הוא שהתורה מזהירה אותנו כאן, כל נדיב לבו יביאה, יחד עם התרומה תביאו גם את הלב, תביאו את הרצון ואת התשוקה למצוה.

היום הייתי בבית המדרש, וראיתי שם ספר שלא ראיתי מימיו, שנקרא עקבי יעקב (לרבי יעקב טיריהו ז"ל). ושם בהקדמה מסופר על המחבר שהיה יהודי תלמיד חכם, שרוב שנותיו היה סוחר ועוסק לפרנסתו בתבואה וכיוצא בזה, וזכה שיחד עם עסקי מסחרו שמר על מצוותיה של תורה ולא נטה מהתורה כקוצו של יו"ד. מעולם לא פתח שום מכתב או טלגרמה שהגיעה לבית המסחר שלו בחול המועד או בימים טובים ושבתות. פעם אחת, כך מסופר שם, היתה אצלו סחורה שהוא רצה למכור, ושלחו לו כמה סוחרים גויים טלגרמה שהם רוצים לקנות את הסחורה. אבל המכתב הזה הגיע בחול המועד, והוא כאמור לא היה פותח מכתבים בימים טובים וימי חול המועד, ובכלל לא פתח את המכתב ולא ידע ממה שכתבו לו. בינתיים הסוחרים הגויים ההם ראו שהוא לא עונה להם, והבינו מזה שכנראה הוא לא מסתפק במחיר שהם הציעו והכפילו את הסכום ושלחו לו עוד טלגרמה, עם מחיר כפול. גם את הטלגרמה הזו הוא לא פתח, כיון שעדיין היה זה חול המועד. שוב ראו שהוא לא עונה להם, והם, שהיו צריכים את הסחורה באופן דחוף, הבינו מזה שכנראה הוא יודע שהסחורה עתידה להתייקר ושווה יותר, ושלחו לו טלגרמה שלישית עם הצעה עוד יותר גבוהה.

כשהגיע הטלגרמה השלישית היה זה כבר אחרי חול המועד, ואז הוא פותח את שלשת המכתבים שלהם ורואה מה היה כתוב בטלגרמה הראשונה, מה בשניה ומה

בשלישית. ללמדך, שאם אדם הולך בישרות ועל פי דיני התורה, מן השמים יסייעו בידו ורק רווח יצא לו מזה. הוא מספר על עצמו, שכל ימיו הוא רצה לעשות פעם איזה נחת רוח להקב"ה, שפעם אחת ייגרם לו איזה הפסד לכבוד ה' יתברך בגלל קיום התורה והמצוות, אבל אף פעם לא עלתה בידו.. תמיד הוא הרוויח. כל כמה שניסה, בחול המועד לא עבד, בימים טובים לא פתח מכתבים, וכיוצא בזה, עם כל זה לא נגרם לו אף פעם הפסד שהוא יכל לומר, 'ברוך ה', הנה, הפסדתי כך וכך רובלים לכבודו של ה' יתברך'.. לא אסתייעא מלתא..

הסוחר הזה היה גם תלמיד חכם ושקדן גדול, ובכל שנתים היה גומר את התלמוד כולו. איפה היום תמצא סוחרים כאלו.. אבל הוא עם כל עסקי מסחרו, היה מוצא את הזמן לשבת וללמוד בשקידה. ובסוף ימיו כשהתפנה מעסקיו, הכפיל את הלימוד שלו והיה רגיל לסיים בכל שנה את כל הש"ס כולו.

הוא הקים גמ"ח גדול בעירו של הלוואות כספים לנזקקים, וגם נתן לאשתו סכום גדול שתנהל עוד קופה נפרדת לגמ"ח, וגם לבן שלו נתן סכום נכבד שיפתח גם הוא גמ"ח. כך היו לו שלש גמח"ס. והיה אם מישוהו נזקק להלוואה והיה בא אצלו ומקבל הלוואה בעין יפה, אם היה מגיע תאריך הפרעון והלוואה בא ואמר לו 'תשמע, לא נעים לי אבל אין לי כסף להחזיר את החוב', היה אומר לו הסוחר: אין בעיה, תלך לאשתי.. יש לה גם כן גמ"ח, תקח ממנה ותחזיר לי.. ואם אחרי זה לא היה לו את הכסף להחזיר לגמ"ח של אשתו, היה אומר לו, 'טוב, אתה יכול ללכת לבן שלי, גם הוא יש לו גמ"ח'.. כך היה נוהג עם הלווים כולם. [וראה שם בהקדמה עוד דברים יקרים ונפלאים על מעלתו זצ"ל].

זה דוגמא של **נדיב לב**. לא די במה שהוא פתח גמ"ח לתת הלוואות למי שצריך, שזה עצמו חסד גדול, אלא הוא הכניס לנדיבות הזו גם את הלב, וכך דאג לכל הלווים שלא יכלו לפרוע, על ידי הקמה של שלשה גמח"ס נפרדים.

כאן למדנו איך שהתורה מבקשת מכל אחד מאתנו, לקיים את התורה והמצוות. לעשות את זה בצורה של 'נדיב לבו ביאה'. לא להסתפק בעשיה חיצונית גרידא, אלא יש להכניס ולנדב גם את הלב שלנו לקיום התורה והמצוות.

חכמת הלב היא יראת שמים

זה דבר אחד שלימדה אותנו התורה, ואחרי זה מוסיפה התורה עוד גדר אחר. וכל **חכם לב** בכם יבואו ויעשו את כל אשר צווה ה'. הגאון הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל בספרו העמק דבר על התורה, מבאר שכאן בפסוקים יש יסוד גדול. וכל חכם לב בכם. לומר, שלא די שיהיה

חכם בדעת ובעל שכל, אלא צריך שיהיה חכם לב. ומהי חכמת הלב? - יראת שמים. וכמו שכתוב באיוב (כח, כח) הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה.

כמדומה שבספר הישר, שכתב אחד מן הראשונים והמיוחס לרבינו תם, כותב כמה עצות למי שרוצה להיות דבוק וקרוב לקונו*. ואחת העצות והסגולות שכותב למי שרוצה להתקרב לבורא עולם, שפעם בחודש ילמד האדם את פרק כ"ח בספר איוב. מה כתוב בפרק הזה? - מעלות ושבח התורה. הפרק הזה כלול ציורים ותשבחות במעלת התורה חשיבותה ושכרה, ומי שקורא את זה, זה משפיע עליו ומעורר אותו לתורה הקדושה.

ושם כתוב את הפסוק הזה שהזכרנו, הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. כלומר, גם בשביל להיות ירא שמים צריכים הרבה חכמה בדבר. בשביל להיות ירא ה' צריכים חכמה, וכדי לסור מרע זקוקים לבינה. וזה מה שהכתוב כאן אומר חכם לב, לא די שהוא חכם בדעת, אלא צריך שאת הלב הוא מוסר לחכמה, זו היראה.

א. למשל, עצה אחת הוא כותב, שפעם באיזה זמן ילך לבקר את החולים. למה? - זה עצמו מוסר גדול לאדם, כשהוא הולך לבקר חולה. כשאדם נכנס לבית חולים ורואה את החולה, רואה את האפסיות של האדם, שגם אם היה קודם גבור כארי עכשיו הוא מוטל חולה ובלי כח, הרי הוא יכול ללמוד מזה הרבה מוסר השכל.

הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל כך היה מנהגו, שפעם בשבוע היה הולך שם לבית החולים ומבקר את החולים שבעירו. יש הרבה טעמים וסיבות בזה, ואחת הסיבות היא זו, שמפני שזה עצמו לימוד מוסר חי, כשאדם רואה בחוש אדם שהכיר אותו קודם לכן, והיה בריא כשור, ועכשיו הוא כאפס אפסים ונאנח בחוליו, והחי יתן אל לבו.

יש גם את הסיבה הפשוטה, שזה עשיית חסד גדולה. חולה זקוק מאוד לכך שיבואו לבקר אותו ולעודד אותו, ובפרט אם בא לבקר אותו אדם גדול כמו הגאון רבי עקיבא איגר שהיה משכמו ומעלה מגדולי הדור ההוא, הרי זה עצמו נותן לחולה הרבה עידוד. הוא כבר מתחיל להיות שמח שהוא חולה... הנה, בזכות זה בא רבי עקיבא איגר לבקר אותי..

מספרים שאחר כך עבר רבי עקיבא איגר לעיר אחרת גדולה יותר, וכבר לא היה יכול לבקר את כולם, והיה שוכר מישוהו בתשלום ומבקש ממנו שילך לכל החולים בעיר בשמו ויבקר אותם וידרוש בשלומם מה שלומם ומה מצבם, וישוב ויודיע לו.

שמעתי מאחד מרבני ירושלים שגם כן אחז במידה הזו, ופעם בשבוע הלך לבית חולים לבקר את החולים. זו הנהגה שכדאי לדעת ממנה, שיש בה הרבה מידות טובות, גם חסד, וגם לימוד מוסר לאדם כמו שאומר ספר הישר, ועוד.

וזהו הדבר שמעמיד את התורה, וכמו שאומרת הגמרא (שבת לג.) על הפסוק (ישעיה לג, ו) 'יראת ה' היא אוצרו', משל למה הדבר דומה לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה. היה אדם שהיה לו מחסן עם הרבה תבואה, והוא מבקש מחבר שלו בוא תעלה לי טון של חיטה ותבואה לעליה, למחסן הזה. העלה לו. טרח החבר הזה במשך כל היום, עד שהעלה לו כל מה שביקש. אחר כך הוא שואל אותו, תגיד לי עירבת בהן קב חומטין? ומפרש רש"י שחומטין זהו מין עפר שמערבבים אותו בתוך התבואה ויש בכוחו לשמר את התבואה שלא תתקלקל ולא תרקב. אמר לו לא עירבתי. הרי לא אמרת לי לערב חומטין, אמרת לי רק להעלות את החיטה וזה מה שעשיתי. אמר לו מוטב שלא העלית. מה הרווחנו מזה שהעלית את התבואה? אם אין את החומר הזה שמשמר את התבואה ומעמיד אותה לקיום, מה יצא לנו מכל התבואה הזו? הרי היא עתידה להתקלקל.

הן 'יראת ה' - היא אוצרו. התורה היא הדבר הגדול, אבל מוכרחים שיחד עם זה יהיה את האוצר של יראת שמים, שהיא משמרת את התורה כמו שהיא צריכה להיות, ובלא זה כל התורה יכולה להתקלקל.

לכן מוכרחים לעבוד על המידות הטובות. רבינו יונה כותב לבאר בפירושו על מסכת אבות (פ"ג מ"ח), אם אין דרך ארץ אין תורה - שלא תשבון התורה בלב שאין בו מידות טובות. התורה לא יכולה להכנס ללבו של אחד כזה, ואפילו אם ילמד כל מה שילמד, בלי המידות הטובות ובלי היראת שמים, לא יהיה קיום לכל זה.

הגר"א זצ"ל בביאורו לספר משלי (י"ט ט') ועיין בספר אבן שלמה פ"א אות י"א ובליקוטי הגר"א (שם) מביא את דברי רבותינו שדרשו בספרי (פרשת האזינו פסקא א') על הפסוק 'יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי', מה גשמים חיים לעולם, אף תורה חיים לעולם. כשיורד גשם בעולם זו ברכה וזה נתינת חיים לכל העולם כולו. אמנם אנחנו אנשי העיר לא מבינים מאי נפקא מינה אם יש גשם או אין גשם, אין לנו קרקע ואין לנו תבואה, בקושי עציץ נקוב יש לנו.. ומה אנחנו צריכים גשם? אבל זה לא כך. אם יש בצורת חלילה לא רק החקלאים סובלים מזה אלא כולם סובלים, כי יש יוקר שערים והכל עולה כפלים. לכן הגמרא אומרת (תענית ה:) שאפילו פרוטה שיש לאדם בכיס מתברכת כשיש גשם. וזהו דרשת רבותינו, יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי, לקחי זו התורה, כמו שנאמר (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו', יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, התורה היא נותנת חיים כמו המטר והטל, והיא שנותנת חיים לעולם.

אומר הגר"א תתבונן ותשים לב למשל של רבותינו. נכון, התורה נותנת לחיים כמו הגשם, שמצמיח שורשים מן האדמה ומגדל את גידולי הקרקע. אבל תלוי על מה יורד הגשם. אם יש לאדם בוסתן עם פירות נאים ואילנות מלבלבים הגשם מוחה את כל הבוסתן ויהיה

זה לברכה רבה. אבל אם יש לו שדה שחלילה היא מלאה קוצים וברקנים, ויורד על השדה גשם, מה יצא מהגשם הזה? שהקוצים והדרדרים יגדלו גם הם כפלים.

אומר הגר"א כך הוא גם הלב של האדם, שהוא השדה, שאליו יורד הגשם, אליו נכנסת התורה המשולה לגשם. מה יעשה הגשם? מה תעשה התורה ללב? - תלוי. אם יש לך בלב מידות טובות התורה תחיה את הכל ותתן מעמד וקיום לכל המידות הטובות. אבל אם האדם חס ושלוש לא עובד על המידות שלו לתקן אותם ולשפר אותם, אין לו את החכם לב, אין לו את היראת שמים, מי יודע מה שהתורה הזה יכולה לעשות?! התורה יכולה גם להזיק לו וכמו שאומרת הגמרא (יומא עב:) שאם לא זכה נעשית לו התורה סם המוות.

ראיתי מעשה על החפץ חיים זצ"ל, שהיה בעירו אדם צעיר ורע מעללים, שלא היה שומע בקול התורה והיה עושה הרבה צרות ונזקים. פעם אחת באו אנשים אל החפץ חיים ואמרו לו, תשמע כבוד הרב, עלה בדעתנו רעיון נפלא איך נציל את כל אנשי העיר מהזיקון של זה. מה הרעיון? - נכניס את האדם הזה לישיבה שלך, ואז בוודאי התורה תשפיע עליו ותהפוך אותו לבן תורה ולאדם נעים הליכות.

אמר להם החפץ חיים, תשמעו רבותי, זה לא הולך כך כמו שאתם חושבים. עד עכשיו הוא בגדר ליסטים, מסתובב ועושה כל שעולה בדעתו. אבל אם נכניס אותו לישיבה, הוא ייחפץ להיות בגדר ליסטים מזויין. עכשיו כבר הוא יסתובב עם נשק ביד, כי יהיה לו את כח התורה לחבל איתה ולהזיק בה. מוכרח שקודם יהיה לו את הרצון לפתוח דף חדש ושיבין ולו במעט שהדרך שלו היא דרך מוטעית, ורק אז אחרי שיבין את זה שייך לבוא וללמוד אתו תורה, ואז הוא באמת יתקדש ויטהר.

זהו מה שאומרת כאן התורה וכל חכם לב בכך יבואו ויעשו. מי הוא זה שיקרב אל הקדש ויבוא ויתעסק בעשיית המשכן? - רק מי שהוא חכם לב. מי שיש לו יחד עם החכמה שלו את הקב חומטין, את היראת שמים והמידות הטובות, את הלב טוב שמשמר את התורה ואת החכמה. אלו דברי הנצי"ב.

עשיית רצון ה' בלי חשבונות

ויש כאן עוד ענין גדול שרמזו בפסוק. כך הסביר הבעל שם טוב זצ"ל את הפסוק: וכל חכם לב בכך - כל מי שמחזיק את עצמו לחכם, יבואו ויעשו את כל אשר צווה ה'. גם אם אתם חכמי לב, תבואו ותעשו את מה שה' צווה, בלי חכמות, אלא כמו מה שציוו אתכם.

במה דברים אמורים? - יש הרבה חכמים בעיניהם, שהם אומרים לעצמם טוב, אנחנו כבר חכמים גדולים ויכולים לעשות את הכל לפי דעתנו ולפי עניות דעתנו. ובאמת זו עניות

הדעת.. אתה צריך לעשות את כל מה שהצטווית כפי שהיה הציווי מאת הבורא יתברך, בלי לערב שום דעה ושום "חכמה" אישית.

יש אנשים שתמיד אומרים, רבון העולמים, תשמע בקולי, אני אתן לך עצה טובה איך לנהל את הענינים. אם לי היה את ההגה של הבריאה, הייתי מסדר כל ההנהגה באופן אחר.. וכך יש להם עצות טובות, איך הכל היה צריך להיות. אבל העצה היותר טובה היא שתפסיק לייעץ אלא אתה תשמע מה שציוו אותך ותעשה כך בלי שום חכמות ובלי חשבונות.

החפץ חיים זצ"ל היה ממשיך את זה לאחד שנוסע ברכבת. הקטר סוחב אחריו שלשים קרונות, וכך הם נוסעים. הגיעו למעלה ההר, ואז הרכבת האטה את המהירות שלה. בכל אופן גם לקטר קשה לסחוב שלשים קרונות.. וכך הרכבת נוסעת לאיטה ועולה בהר. האיש הזה שיושב בתוך הרכבת מתפלא, מה קרה פתאום שנוסעים לאט? חושב וחושב עד שמבין שזה בגלל שיש כאן עליה, וקשה לקטר לסחוב אחריו שלשים קרונות. החליט שהוא יעזור לקטר. איך? יעמוד בפנים וידחוף את הקרון מבפנים, כדי שיסע מהר יותר..

כך הם העצות שאנשים חושבים לייעץ לבורא עולם, ורוצים לעזור לו.. העצה היותר טובה היא שאתה תעשה את כל אשר צווה ה', בלי חשבונות ובלי חכמות. ואדרבה, מכל אלו החכמות שאדם מוסיף מדעתו ומחבל תחבולות, הרבה פעמים האדם יכול להיות ניזוק מהם. **מה** הראיה? מחזקיהו המלך. חזקיהו היה מלך יהודה שעשה הישר והטוב בעיני ה', וביקש הקב"ה לעשות אותו מלך המשיח (סנהדרין צד). חזקיהו היה ראוי להיות המשיח! ואם באמת היה נעשה משיח היתה באה הגאולה והיינו נפטרים מכל הגלות השחורה וכל הצרות שבאים עלינו. אלא שקרה מה שקרה וזה נדחה, ולכן אנחנו עוד מתגלגלים בכל הצער ובכל הגלויות.

למה חזקיהו זכה לזה שהיה ראוי להיות מלך המשיח? דורשת הגמרא (סנהדרין צד): על הפסוק (ישעיה י, כו) 'חובל עול מפני שמן', חובל הוא מלשון נחבל ונשבר, חובל עולו של סנהריב מפני השמן של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובתי מדרשות. חזקיהו המלך הצליח לעשות מה שלא עשה שום מלך בישראל. הוא הצליח לנטוע ולייסד תורה בכל ארץ ישראל כולה, עד שאומרת הגמרא (סנהדרין שם) שאפילו תינוק ותינוקת מדן ועד באר שבע היו יכולים לשאול אותם בהלכות טומאה וטהרה, שזה המקצוע הקשה שבתורה, וכמו שדרשו בגמרא (שבת לא). דעת זו סדר טהרות, וכמו שאנחנו רואים תמיד כשאדם מגיע לסוגיא שיש בה עניני טומאה וטהרה, הוא לא מוצא בה את ידיו ורגליו ומבקש לדלג עליה, ולהשלים בגלגול הבא.. אבל חזקיהו הצליח להרבות כל כך הרבה תורה בקרב ישראל, שאפילו תינוקות, ילדים בני שבע או שמונה יכלו לבאר לך את כל הסוגיא של הטומאות והטהרות עד שיהיו מחוורים כשמלה.

איך עשה כן חזקיה? - מספרת הגמרא, נעץ חזקיה חרב בפתח בית המדרש ואמר מי שלא יעסוק בתורה, זה עונשו, שידקר בחרב. ואם אדם מתאר לעצמו שתלוי לו מעל בית המדרש רימון יד.. הרי הוא מוכרח לשבת וללמוד. כך הצליח חזקיה לנטוע ולהרבות תורה בקרב העם, ולכן היה זה דור מחוכם שראוי לגאולה, ולכן ביקש הקב"ה לעשות את חזקיהו מלך המשיח.

לעומת זה, אמר ראש ישיבת מיר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, הנה לנו בגמרא בברכות (י.), מספרת הגמרא שחזקיהו היה חולה והחמיר חליו, ובא אליו ישעיהו הנביא למסור לו דבר נבואה. וכך אומר ישעיה לחזקיהו 'מת אתה ולא תחיה' (ישעיה לח, א). הרי זה איום ונורא. כאלו זכויות עצומות היו לו לחזקיה, שהצליח לתקן את כל הקלקול שהיה בישראל ועקר את כל הבמות מישראל, מה שלא הצליחו לעשות המלכים לפניו כמו שהפסוק אומר (מלכים ב' טו, לה) 'רק הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות', ולא די בזה אלא שהרבה תורה בקרב ישראל כמו שאמרנו, ועם כל זה בא ישעיה אליו עכשיו ואומר לו מת אתה ולא תחיה?

ויתירה מזו, דורשת הגמרא את הפסוק מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. איך יכול להיות כדבר הזה? - מי שהוא רשע גמור ומחלל שבתות, עליו ראוי שייאמר שימות בעולם הזה ולא יחיה לעולם הבא. אבל חזקיהו מלך יהודה? שהקב"ה ביקש לעשות אותו משיח? הרי זה דבר מתמיה.

והגמרא אומרת למה. אמר לו ישעיהו מדוע אתה לא עוסק במצוות פריה ורביה, המצוה הראשונה בתורה. השיב לו חזקיהו, ראיתי ברוח הקדש שלי שחלילה עתידים לצאת ממני ילדים שאינם מהוגנין, ולכן אני לא עוסק בפריה ורביה. למה לי להעמיד רשעים שיעמדו ויצערו את המקום!?

אומרת הגמרא דבר נורא, אמר לו ישעיהו, **בהדי כבשי דרחמנא למה לך**. ומפרש רש"י, מדוע אתה מכניס ראשך בסתרי ההנהגה של הקב"ה. מה זה מעניין אותך מה שיצא ממך? - מה שציוו אותך, תעשה! ובאמת הגמרא אומרת שחזקיהו שמע לישעיהו, ואמר לו תן לי את בתך, ואולי הזכות הזו שהיא בת תלמיד חכם והזכות שלי יעמדו יחד ויבטלו את הגזירה הזו שעתיד לצאת ממני בן רשע. ואכן ישעיה נתן לו את בתו וחזקיהו לקח אותה, אבל באמת כמו שראה ברוח הקדש, יצא ממנו מנשה שהרשיע יותר מכולם.

ויש להבין את דברי הגמרא, הרי כל כך הרבה זכויות היו לו לחזקיהו, ועל מה ולמה מגיע לו עונש מבהיל כזה? ובפרט, שהרי במה חטא חזקיהו? - שלא נשא אשה ולא עסק בפריה ורביה. נכון, אמת הדבר שמצוות פריה ורביה היא מצוה גדולה ויקרה, וצא וראה

שהתירו לצורך זה לצאת לחוצה לארץ, אבל הכי יתכן שבגלל ביטול מצוה זו אדם יפסיד את העולם הבא שלו? הרי זו מצוות עשה, לא עבירה שיש בה חיוב כרת!

אמר ראש ישיבת מיר הגאון המובהק רבי חיים שמואלביץ ז"ל, בספר שיחות מוסר (שנת תשל"א מאמר י' אושנת תשל"ב מאמר ט"ז), נכון. באמת העונש הנורא הזה, מות אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא, לא היה על עצם הביטול מצוות עשה של הפריה ורביה, אלא היה העונש על החשבונות. על החישובים שעשה חזקיה, שאני לא אשא אשה כיוון שאני רואה שכך וכך יהיה וכך וכך יצא. על זה היתה התביעה. מה שצו אותך תעשה בלי חשבונות ובלי חכמות! כמו שאומר הפסוק אצלנו, כל חכם לב בכס - מה מבקשים מהם! - יבואו ויעשו את כל אשר צו ה'. אתה חכם, זה טוב ויפה, אבל אתה צריך לעשות מה שצו אותך. זו היתה התביעה הגדולה על חזקיהו.

הרבה פעמים אדם נופל בפח הזה, שהוא מחשב חשבונות. והגם שלפעמים החשבונות האלו הם כביכול לטובת הקב"ה כשהוא מחבל תחבולות איך להיות יותר יעיל וכדומה, אבל הכלל בידינו הוא כמו שלימד אותנו הרב מבריסק זצ"ל שאמר, ראיתי בחוש הרבה הרבה אנשים שרצו לתקן את העולם עם כל מיני תוכניות, והסוף היה שקלקלו אותו יותר.. נכון, יש להם תכניות נעשה כך וכך לשמה, לכבוד ה' יתברך, אבל בסוף ה'לשמה' נהפך להיות 'לשמו'.. הם עושים הכל לשם עצמם. אדם צריך לעשות מה שהצטווה ותו לא. אם הוא זו אפילו כמלא נימה ממה שצוותה התורה, לא יעזור ולא יועיל שום תירוץ שחשבתי שכך עדיף, וכך יהיה יותר טוב בשביל ה'. אתה צריך לעשות מה שנצטווית.

רבי ישראל מסלנט זצ"ל כתב הרבה במכתבים שלו, שיש נגיעה לאדם שבאה לו מכח אדיקות במצוה. אדם לפעמים אומר הרי מה שאני עושה כאן עכשיו זה מצוה ולשם שמים, וגם אני כל כוונתי היא לשם שמים, ואז הוא חושב שהותרה הרצועה. הוא יכול לעשות כל מה שעולה בדעתו, והכל בשם ה'לשם שמים'. והרבה פעמים זה לא כך, וכל מה שהוא עושה זה היפך דעת תורה.

למשל, אמר רבי ישראל, אדם שעובר על יד בית הכנסת והוא שומע מבחוץ שהשליח ציבור הגיע לקדושה. מיד הוא אומר לעצמו, הרי קדושה היא דבר גדול ונשגב, והוא רץ לבית הכנסת כדי להספיק להצטרף ולומר קדושה. אין ספק, קדושה זה דבר גדול, ושווה לרוץ לשמוע קדושה. אבל מה אם כאשר הוא רץ הוא מפיל חללים חללים? על זה הוא דורך ואת השני הוא דוחף וצועק עליו זז מכאן, המלאכים מחכים שאבוא ואומר קדושה,

ב. וגם צא וראה מכאן, כמה גדול האיסור לצאת לחוצה לארץ, שרק לצורך מצוה זו של פריה ורביה התירו.

למה אתה חוסם את הדרך? אבל באמת, מי אמר לך שהמלאכים מחכים לך?.. אולי הם לא מחכים. אדרבה, עדיף שלא תרוץ ולא תדחוף ולא תדרוך. משלך אתה יכול להקריב לצרכי מצוה, אבל את אחרים? מי התיר?!

עוד סיפר רבי ישראל, שפעם אחת היה הולך בחודש אלול בימים הנוראים, וראה יהודי שהיה עובד אלקים, ובאמת הוא היה עובד אלקים וירא שמים, וראו על הפנים שלו את החרדה שהוא שרוי בה. הרי יום הדין הגדול בא, מי לא נפקד כהיום הזה, ואותו יהודי במחשבותיו היה שרוי בפחד פחדים, וכל מי שהיה עובר לידו היה שומע אותו נאנח ומצטער, עד שגם מי שהיה עובר לידו היה מתחיל לפחד.. אמר לו רבי ישראל, אתה חושב שאתה עושה מצווה בזה שאתה מתנהג כך ושרוי בחרדה גדולה כל כך עד שזה ניכר החוצה, אבל באמת אם אתה ירא אלקים למה אני צריך לפחד ולהצטער מזה? נכון, בביתך אתה יכול להתנהג איך שאתה רוצה, אבל בחוץ אתה צריך לקבל כל אחד ואחד בסבר פנים יפות ובחיוך, וכמו שכתב בעל החובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) **שהחסיד אבלו בלבו וצהלתו על פניו קירובו שמחה וריחוקו אנחה**. צורת ההנהגה של החסיד היא, קירובו שמחה - איך שהוא מתקרב, עוד לפני שהוא מדבר משהו, כבר כולם שמחים. כבר לכולם יש הרגשה טובה. וריחוקו אנחה - כשהוא עומד ללכת כולם מרגישים צער וצביטה בלב.

זה המוסר הגדול שלמדנו כאן. כל חכם לב בכס - יבואו ויעשו את אשר צווה ה'. וזה דבר שצריך לעורר עליו ולהזכיר אותו כי הרבה פעמים אדם יכול לפול בזה, שבגלל חשבוניות טובים וכוונות טובות הוא יכול לפול ולהכשל, מכיוון שהוא לא הולך בדיוק לפי גדרה של תורה.

דור המדבר היו כולם נדיבי חלב

ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש. כשאדם קורא את פרשיות התורה בפשטות, נראה לעיניו כאילו דור המדבר כל הזמן עושים עבירות. מנסים את ה' ובוכים על המן ועל השליו, ועושים את העגל וכל הסיפור עם המרגלים ועם קרח. ואדם שרואה את זה לפי פשוטו יכול לומר, אחרי שכל הזמן הם קבלו כל כך הרבה טובות מה' יתברך, זה מה שהם מחזירים לו? כנראה שהם לא היו צדיקים גדולים.

אבל האמת שאין לנו בדעתנו הפעוטה בכלל ציור איך היו אפס קצהו של הדור ההוא, דור המדבר. והראיה היא, צא וראה שמכל העוונות שלהם נכתבה התורה הקדושה שלנו.. ומזה לבד תלמד שזה לא היה כל כך פשוט מה שאנחנו רואים.

סיפרו על החידושי הרי"ם (ספר שיח שרפי קודש דף רל"א) שפעם דיבר בשבחו של אחאב שכיבד את התורה וכמו שדורשת הגמרא (סנהדרין קב:) על הפסוק 'מחמד עיניך'. היה שם אחד התלמידים שהתפלא איך יכול להיות שהחידושי הרי"ם מדבר כל כך בשבחו של אחאב ועשה אותו בעל מדרגה, והרי אנחנו רואים בפסוקים שאחאב היה רשע גדול הרג את משפחתו נבות ועשה הרבה תועבות יחד עם איזבל?

החידושי הרי"ם הרגיש שכך חושב התלמיד הזה, ופנה אליו, תגיד לי, מאיזה עיר אתה? - אמר לו מעיר פלונית. שאל שוב את התלמיד, כמה זמן לקח לך להגיע אלי משם? אמר לו התלמיד באמת לקח לי הרבה זמן, התגלגלתי בעגלות וברכבת, וגם ברגל הייתי צריך ללכת, כך כמה שבועות עד שזכיתי לבוא לכאן לשמוע דברי אלהים חיים. שאל אותו החידושי הרי"ם, תגיד, ולמה אתה בא דווקא אלי? הרי אתה אומר שהדרך לא קלה היא, ולמה לך כל אלו טלטולי הדרך הקשים, וכי חסרים לך רבנים אחרים? אלא מאי, אמר לו החידושי הרי"ם, אתה מחזיק ממני כצדיק נשגב, ולכן אתה טורח לבוא אלי.

ומה יכול להיות השיא אצלי, לרוב צדקותי שאתה מחזיק אותי? - שיש לי גילוי אליהו. והנה לך, בוא ותראה שכתוב על אליהו הנביא זכור לטוב שרץ לפני אחאב שלשה מילין. הנה לך, אותי אתה מחזיק כגדול כי בטח אליהו מתגלה אלי, ואליהו הנביא לפני העגלה של אחאב (מלכים א' י"ח מ"ו). הרי לך שהדברים לא כל כך פשוטים, ויש הרבה ללמוד ולהעמיק עד שנבין אפס קצהו של פשרן של דברים.

לכן, הגם שאנחנו רואים את בני ישראל באותו הדור חוטאים שוב ושוב, לקוצר דעתנו זה נראה לנו מה שנראה, אבל באמת היה זה דור דעה שאין לנו בכלל השגה בו.

והוא שכותב כאן האור החיים הקדוש, כל איש אשר נשאו לבו ואשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' למלאכת אוהל מועד. אומר האור החיים, בין אלו שהתנדבו למשכן, לא כולם היו שווים באותה הדרגה. האחד - המתנדב ברצון נפשו כפי יכולתו וערך ממנו, הוא מסתכל ובוחן כמה כסף יש לו וכמה הוא יכול לתת, שהרי אפילו לתת יותר מידי גם כן אסור, ולזה קוראת התורה נדבה רוחו. כלומר, שהוא מסתכל לפי מצבו, ומה שהוא יכול לעשות הוא עושה. אבל יש דרגה שניה, המתנדב יותר מיכלתו, ומהיכן בא הכח הזה להתנדב יותר מכוחו ומיכלתו? - מגודל טובת לבו. יש לו לב טוב. וזהו מה שכתוב אשר נשאו לבו, נשאו לשון התרוממות, שהלב מנשאהו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא לתת דבר יקר. הלב שלו מתרומם ומתנשא ומביא אותו לתת ולתרום יותר מהיכולת שלו והוא מביא כאחד העשירים.

אומר האור החיים, אלו היו שני המדרגות בבני ישראל. והמדרגה היותר גדולה היא אלו שנתנו יותר מיכלתם לפי טוב לבם, ולכן הפסוק פותח בהם כל איש אשר נשאו לבו,

ורק לאחר מכן הוא מביא את המדרגה השניה, ואשר נדבה רוחו אותו. וממוצא הדבר אתה יודע כי לא היו בכל המתנדבים אלא שתי הדרגות ושניהם לשבח שנדבו בלבם ולא עשו הדבר בחסרון רצון הלב אלא שאחד גדול מחבירו. בין אלו ובין אלו נתנו בעין יפה ובנפש חפיצה, ולא היה אחד שחלילה צר עין שיתן בקמצנות ובעל כרחי.

הוא מה שפתחנו, כמה חשוב הוא שיהיה הלב שותף בעשיה של האדם. ואז כשיש את הלב, כל הפעולה נראית אחרת ויש לה איכות אחרת.

כוונת הלב משפיעה מאד על איכות הפעולה

הגמרא במסכת בבא מציעא מספרת (דף פה:): ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן, ריש לקיש, גיסו של רבי יוחנן, היה מנהגו לעשות סימנים על הקברות של תלמידי חכמים, שידעו שכאן מקום מנוחתם. ולמה עשה כן? מפרש רש"י, שלא יכשלו כהנים לעבור עליהם ולהאחיל עליהם שלא תארע תקלה על ידי הצדיקים. הצדיקים לא רוצים שבטעיים ובגלגלם תתגלגל איזה תקלה על ידם, ואפילו לאחר פטירתם. לכן דאג ריש לקיש שלא יעבור איזה כהן מעל הקבר של התלמידי חכמים בטעות, וסימן את אותם מקומות שידעו ששם יש את אותם תלמידי חכמים שנפטרו, ויזהרו שם הכהנים. כי מטא למערתיה דרבי חייא, כשהגיע ריש לקיש למקום הקבורה של התנא המפורסם רבי חייא, תלמידו של רבינו הקדוש, איעלמא מיניה. ריש לקיש יודע שהמערה של רבי חייא צריכה להיות במקום הזה, אבל עכשיו הסתתרה המערה ממנו ולא יכל למצוא את מקומה. חלש דעתיה. הצטער ריש לקיש. הרי כל כוונתו היתה לשם שמים שלא תבוא תקלה על ידי הצדיקים, ומדוע זה כשהוא מגיע

ג. היו אנשים כאלו, שכשהיו נותנים צדקה היו מתים. היכן מצינו? - אצל נבל הכרמלי. כשנודע לו שאשתו אביגיל נתנה לדוד ולמשרתים שלו מה שנתנה, אומר הפסוק (שמואל א' כה, לו) 'וימת לבו בקרבו', מיד כשהוא שמע את זה הוא קיבל התקפת לב. ולא עזר כמה שניסו להחיות אותו, בכל פעם הוא נזכר מחדש, 'אוי, אשתי נתנה כמה דבילות לדוד, אין לי את זה עכשיו בבית', עד שמת.

היה רב אחד שהיה רגיל להסתובב בבתי הגבירים כדי לאסוף צדקות לטובת עניי העיר, ולמד והכיר את כל העשירים היטב. היה עשיר אחד שהרב הכיר בו שהוא קמצן גדול, ולכן כשהיה בא אליו להתרים אותו, הדליק לפני כן נר וכך היה נכנס אליו, עם נר דלוק. פעם שאלו אותו על מה הנר? אמר הרב, אני מכיר את היהודי הזה ויודע שברגע שהוא יתן פרוטה הוא ימות, אז אני כבר מדליק מראש את הנר נשמה שלו..

אבל כלל ישראל בדור ההוא דור דעה, לא היה אפילו אחד שכזה. כולם היו בשני המדרגות האלו, או שנתנו לפי יכולתם, לא פחות ולא יותר, או שנתנו גם יותר מיכלתם לפי נשיאות לבם.

למערה של רבי חייא מסתתרת לו המערה? אמר - עמד ריש לקיש בתפילה להקב"ה, רבונו של עולם לא פלפלתי תורה כמותי?! וכי אני לא במדרגה כמו רבי חייא, שלכן אני לא זוכה לראות את מקום מנוחתו? הרי גם אני פלפלתי בתורה.

יצתה בת קול ואמרה לו, תורה כמותו פלפלת, אכן יגעת ומסרת את עצמך על התורה באופן מופלא וכמו שאומרת הגמרא (זבחים ה.) 'ריש לקיש רמי אמעוהי ומקשה', היה ריש לקיש שוכב על בטנו ומקשה קושיה. ושאלו המפרשים, מפני מה שכב ריש לקיש? וכי זו צורה של לימוד תורה, לשכב בבית המדרש ולשאול שאלות? וביארו המפרשים, שריש לקיש היה חולה מאד ואף על פי כן ביקש, אנא קחו אותי לבית המדרש. והיו לוקחים אותו והיה שוכב שם בחוליו ומפלפל בתורה. היום כשיש אחד שיש לו ספק כאב בטן, הוא כבר מבקש שיקחו אותו לבית הבראה.. אבל הוא שכב ביסוריו בבית המדרש, והיה יושב ולומד ועמל בתורה. ואף על פי שישב ולמד תורה במסירות נפש כזו, אף על פי שתורה כמותו פלפלת, אבל תורה כמותו לא ריבצת. לרבי חייא היתה מעלה נוספת שאתה עוד לא הגעת אליה. מה היא? - מפרש רש"י, ריבצת תורה - לאחרים.

חוץ ממה שיש ענין גדול ונשגב שאדם ילמד תורה בעצמו, יש גם את הענין הזה של ההשפעה והנתינה לזולת. הגמרא (סנהדרין צט:) דורשת את הפסוק אדם לעמל יולד, איני יודע לאיזה עמל, והגמרא מבארת שהכוונה היא לעמל תורה.

כותב שם המהרש"א, לעמל ראשי תיבות - ללמוד על מנת ללמד. אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת (אבות פ"ב מ"ח), היינו, לא די שתחזיק אותה לעצמך, אלא תדאג להשפיע ולתת את התורה הלאה גם לאחרים. הרמב"ם כותב (הלכות ת"ת פ"א ה"א והלכות חגיגה פ"ב ה"א) 'כל המצווה ללמוד מצווה ללמד'. ולכן אמרה הבת קול, אף על פי שאתה ריש לקיש פלפלת בחכמה ולמדת תורה בעמל ויגיעה, וכמו שאומרת הגמרא בסנהדרין (כד.) 'הרואה את ריש לקיש בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה', עם כל זה לא הגעת עדיין למדרגה של רבי חייא שהיה גם מרביץ תורה.

איפה מצאנו אצל רבי חייא שהיה מרביץ תורה? מספרת הגמרא שרבי חייא אמר **עבדי לתורה דלא תשתכח תורה מישראל.** קיבל על עצמו רבי חייא, שגם אם יהיה מה

ד. ובאמת בירושלמי כתוב במסכת ברכות (פ"ה ה"א) שכשריש לקיש היה יושב ולומד היה מופשט מכל עניני הגשמיים לגמרי לקיים מה שנאמר 'באהבתה תשגה תמיד', עד שפעם אחת, מספרת הגמרא, היה ריש לקיש יושב ולומד בעיון איזו סוגיא, ומשכא ליה שמעתתא, מרוב שהיה טרוד בעיון בעמל וביגיעה, לא שם לב עד שיצא מחוץ לתחום בשבת. הוא הולך תוך כדי שהוא חושב ומעיין, ולא שם לב שהולך והולך עד שפתאום הוא מסתכל ורואה, הגעתי כבר למוצא, ליד אבו גוש..

שיהיה, יבואו אלו צרות ואלו גזרות שיהיו אני אדאג שלא תשתכח התורה מישראל. ומספר רבי חייא בעצמו, **מאי עבידנא**, מה קיבלתי על עצמי לעשות כדי שהתורה לא תשתכח מישראל? - **אזלינא ושדינא ביתנא**, אלך ואזרע פשתן, כותנה, ואחרי זה כשיגדל הפשתן אקצור אותו, אטווה ואארוג את חוטי הפשתן, וגדילנא נישבי, אעשה ממנו מצודות שצדים בהם חיות. אחרי זה אשים את המצודות ביער, וציידנא טבי, אצוד בהם צבאים. ועם הצבאים מאכילנא בשרייהו ליתמי, אשחט את הצבי ואת הבשר אחלק ליתומים אומללים ועניים מרודים, שגם בשר רגיל לא ראו מימיהם, ואני אתן להם את בשר הצבי לשמח את לבם, ואריכנא מגילתא, אקח את העור של הצבי לאחר השחיטה שלו ואעבד אותו ואעשה ממנו מגילות, וכתבנא חמישה חומשי, אכתוב על המגילות את התורה שבכתב, וסליקנא למתא, אני אבוא לעיר, לכל כפר וכפר וכל מחוז ומחוז בארץ, ומקרינא לחמשה ינוקי בחמשה חומשי, אקח חמישה תינוקות ואתחיל ללמד אותם תורה מהמגילות האלו של עור הצבי.

רבי חייא, התנא האלהי, יהיה מלמד תינוקות וישב אתם וילמד אותם את אותיות הא"ב ואת המקרא. ואחר כך כשילמדו וידעו חמשת חומשי תורה, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, אלמד ששה תינוקות את ששת הסדרי משנה, התורה שבעל פה, ואחר כך אלך משם ואמרנא להו אני אומר להם, עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי עד שאחזור, אתם שלמדתם כל אחד מכם חומש אחר, כל אחד ילמד עכשיו מה שהוא למד את האחרים. מי שלמד את ספר בראשית ילמד אותו את כולם, מי שלמד סדר נזיקין ילמד את כולם, וכן הלאה. וכך עבדי לה לתורה שלא תשתכח מישראל. זו העצה שיש לשמור את התורה בקרב ישראל שלא תשתכח. ובאמת מצאנו (סוכה כ.) שריש לקיש עצמו אמר הריני כפרתן של

ה. וזו גם העצה לשמור על כלל ישראל, כי כשהאדם מדובק בתורה ומדובק לחי החיים, הוא חי. זו השמירה וזו החיות של האומה הישראלית.

אמר לי חכם אחד בשם ראש ישיבת חברון, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, שהוא מתבונן ורואה שכל מקום שהיה מרכז תורה והיתה בו ישיבה, זה הועיל לא רק לכלל ישראל אלא אפילו אומות העולם באותו המקום השתפרו.

לבן בארצות אירופה או בארצות המזרח, במקומות שהיה בהם הרבצת התורה בדורות שהיו, בבבל, בצפון אפריקה ובאשכנז, אפילו הגויים שם הפסיקו להיות עובדי עבודה זרה. לא מצאנו בהם שהם משתחוים לעץ ואבן או לקופים וגורילות.. אבל במקומות שאור התורה לא נגה ולא זרח לשם, עד היום הזה ועד בכלל, עדיין הם עובדי עבודה זרה גמורים ואין בהם שום לחלוחית של התקרבות לה' יתברך.

למשל מרכז אפריקה ששם לא היתה ישיבה מעולם, איך נראים שם הגויים? קופים על שנים. את זה אומר הרמב"ם בסוף ספר מורה נבוכים (חג, פרק נ"א), שהכושים שיושבים בקו המשווה יצאו מכלל קוף, שהרי אין להם זנב, אבל עדיין לדרגת אדם לא באו. הם משהו ממוצע..

רבי חייא ובניו, אני מקבל על עצמי את היסורין שצריכין לבוא על רבי חייא, לפי שהם רבו תורה בישראל ופעלו שלא תשתכח מישראל.

על דברי הגמרא האלו, המהרש"א מעורר הערה גדולה. הרי יש כאן פלא גדול. רבי חייא שהיה תנא אלהי קדוש ונורא, והגמרא אחר כך מספרת שכהיה רבי חייא אומר משיב הרוח, מיד היתה הרוח נושבת, וכשהיה אומר מוריד הגשם, היה יורד גשם. וכשהגיע לומר מחיה המתים, 'רגש עלמא', כל העולם התחיל להתרגש, אמרי מאן גלי רזיא בעלמא, שאם רבי חייא יגיד מחיה המתים מיד תהיה כאן תחיית המתים, ועדיין לא הגיע הזמן. מה יעשו? ירד אליהו הנביא, 'אידמי ליה כדובא דנורא', נראה לפניו כמו דוב העשוי מאש, 'טרידנא', הוא לא יכל לכוון כמו שצריך.

רואים את המציאות של רבי חייא כמה היה גדול ונשגב. ואם כן, מה גדול הפלא, רבי חייא נהיה חקלאי שהולך וזורע פשתן, ואחרי זה נהיה צייד והולך וצד חיות, ואחרי זה נהיה שוחט, ומאי כולי האי? אם אתה רבי חייא רוצה קלף לכתוב עליו מגילות ללמד את ילדי ישראל תורה, צא לשוק, תבקש כמה מגילות קלף ויתנו לך! וכי חסרים מפעלים לייצור מגילות קלף? על מה ולמה כל הטרחה המרובה הזו?

אומר המהרש"א יסוד גדול. בשביל שלא תשתכח תורה מישראל, צריך שהכל יהיה בבחינת 'נשאו לבו לשמה'. וזה לשונו: שכל המעשה הזה לתורה ומתחילה לשם שמים ולא היה בו שום שיתוף של דבר אחר וכוונה אחרת שלא לשם שמים, כי אילו קנה בהמה לעורה היה בו מצד המוכר שיתוף דבר אחר, אבל מתחילת גידול הכותנה היה לשם תורה ולמצווה כדמסיים 'ומאכילנא בשריהו ליתמי ואריכנא מגילתא, עד דאתינא ואקרו אהדדי', שכל אחד נעשה לומד ומלמד שהוא מעלה העליונה בתורה, ועל ידי זה לא תשתכח תורה מישראל. הרי כח הפועל בנפעל. כל פעולה שהאדם עושה, אם יש באדם עצמו איזה שהוא חיסרון, זה מתבטא בדבר והכל יכול להתקלקל, ומי יודע מה הרהר המוכר? לכן רבי יהודה החסיד הזהיר בספר חסידים (סימן תשע) שלא יתפלל אדם בסידור שכתבו אדם רע, כי אם אדם מתפלל בסידור שכתב אותו אדם לא הגון, חלילה מהאיש הרע עצמו נכנס ונשרש בסידור, ויכול להיות שאחרי זה

כך גם בארצות המזרח הרחוק, שזה מקומות שלא היו בהם ישיבות אף פעם, שכן לא שמענו מעולם על ישיבה שהיתה בקמבודיה.. ולכן הם נשארו עם כל הטומאות שלהם כבר כל כך הרבה שנים, והם משתחוים לעצים ואבנים.

זה הכח של התורה, להשפיע אפילו על הגויים. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר ולהבדיל בין הקודש ובין החול, שהתורה משפיעה על כלל ישראל ושומרת עליהם ומגינה עליהם מכל פגע רע, ברוחניות ובגשמיות.

המתפלל לא מצליח לכוון היטב והראש שלו טרוד ומבולבל, והכל בסיבת שכח הפועל, אותו אדם שאינו הגון שכתב את הסידור, בנפעל, נמצא כאן בסידור.

בספר מעלות התורה (בהוספות בסוף הספר אות י"ג דף קכ"ד) מובא שהגר"א היה אומר, שאם היו הבנאים שבונים את בית הכנסת בונים אותו אך ורק לשם שמים בלי שום מחשבות זרות, היה בית הכנסת כל כך קדוש שכל המתפללים באותו המקום לא היתה באה אליהם אף פעם מחשבה זרה בתפילה. אבל מכיוון שזה לא כך, וכל הבנאים חושבים מחשבות זרות, אז גם אלו שמתפללים שם אחר כך חושבים את כל מה שהבנאים חשבו.. ולכן אל לו לאדם להתפלא למה באמצע התפילה הוא חושב על דלי של מלט.. משם זה בא, וכח הפועל בנפעל. [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יא פרשת וארא שנת תשע"ט].

רבי חייא שרצה שלא תשתכח תורה מישראל, ידע שהכל צריך להיות על טהרת הקדש לשמה. וזהו ה'חכם לב' האמור כאן בתורה. הרבה פעמים אנשים מזלזלים בלב. אומרים: העיקר שנעשה מה שנעשה. אבל כמו שדברנו, מחשבה שהיא לשם שמים משנה את כל המציאות וכל הפעולה מקבלת רושם אחר. ולכן בהמשך הפרשה כתוב 'ולחשוב מחשבות', ולכאורה בשביל מה צריך לחשוב מחשבות? אלא שבצלאל, שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ כמו שאומרת הגמרא (ברכות נה.), היה צריך לחשוב את מחשבות המנדב, להתבונן ולראות בכל נדבה שהביא משהו מישראל, איך הוא נידב את זה. מה היתה המחשבה שלו, ומה היתה הכוונה שלו. כי כל מחשבה ומחשבה פועלת הרבה הרבה בנדבה ובפעולה עצמה.

אנחנו בעיני הבשר הטרוטות שלנו לא רואים את זה, אבל אנחנו צריכים לתקוע את הדברים בלבנו היטב היטב, שכל מחשבה וכל כוונה בפעולה שאנחנו עושים יכולה לבנות עולמות ויכולה לקדש את הכל בקדש קדשים, וכן להיפך חלילה. לכן אנחנו רואים כמה גיעות יגע רבי חייא וכמה זמן וטורח הוא טרח בדבר הזה, כדי שכל הפעולות שלו יהיו עם ה'חכם לב', עם הכוונה הטהורה כמו שהסביר המהרש"א. וצריכים להשתדל בדבר הזה שכל מעשינו יהיו לשם שמים, וה' יהיה בעזרנו.

חידו"ת לפרשת ויקהל

א. בענין דליקה מצויה במקום שיש חילול שבת

שמות (ל"ה ב'): "ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת, לא תבערו אש בכל מושבתיכם ביום השבת".

ובם"ד נראה לי לפרש דאות ב' של תיבת ביום השבת, היא ב' הסיבה, דהיינו בגלל בסיבת, וכהיה וכשלו איש באחיו דהיינו איש בשביל ובסיבת אחיו, עיין רש"י סנהדרין (כ"ז סע"ב), ורש"י שמות (י' י"ב), ורש"י במדבר (י"ד א' ד"ה בכל) ושם (ט"ו ג' ד"ה לפלא), ורש"י דברים (א' א' ד"ה בערבה), ורש"י עירובין (נ"ד ב'), ועיין בחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן כ"ח) ע"ש.

והוא הדין כאן "לא תבערו אש בכל מושבתיכם ביום השבת", כלומר בגלל ובסיבת יום שבת, ובאו דברי התורה שבכתב לרמוז מאמר תורה שבעל פה דמסכת שבת (ק"ט ב'): "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, שנאמר ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה, מאי ולא תכבה, אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה" (בשבת - רש"י), ועיין מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות שם.

ומבואר שאין דליקה מצויה אלא בגלל עון חילול שבת, והיינו דאמר קרא לא תבעירו אש בכל מושבתיכם בסיבת יום השבת, שאם תשמרו שבת כהלכה אזי אין הדליקה מצויה ואין שטן ואין פגע רע, ואדרבה רק ברכה וטובה כי שבת מקור הברכה והוא רמז נכון בס"ד.

[מה שפירש רש"י ז"ל בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה, דהיינו שבת, ק"ק והלא אם מפני חילול שבת הלא הללו שנענשים בשריפה הוא על חילול השבת, וכמבואר בקרא ואם לא תשמעו וכו' אזי והצתי אש ולא תכבה, ואם כן מה ימנע בעדם מלחלל השבת ולכבות האש. **עמנואל**].

ודע כי ראיתי לגאון רבי אברהם הכהן משאלוניקי ז"ל בספרו היקר טהרת המים חלק שיורי טהרה (מערכת ש' כלל ב') שכתב: "במקום שיש חילול שבת דליקה מצויה ונשרפים הבתים רח"ל, כן כתב הרב צמח דוד (רד"ה ע"ג) עכ"ל.

וספר צמח דוד הנ"ל שחיברו הגאון המובהק רבי יוסף דוד ז"ל רבה של עיר התורה שאלוניקי בעל בית דוד, אין לי, ולא ידעתי מדוע הרב טהרת המים ז"ל ציין לספר צמח דוד, והלא תלמוד ערוך הוא וכנ"ל, ואף אם בספר צמח דוד הנ"ל הביא דברי התלמוד לא היה לו לציין אליו אלא לתלמוד הנ"ל, וצ"ב.

ובעת עלה בידי לעיין בספר צמח דוד שם וראיתי שהביא דברות חז"ל במדרש תהלים (מזמור ע"ג) והובא בילקוט שמעוני ירמיה (רמז שט"ו): "אמר רבי שמעון בשם רבי שמעון חסידא בעולם הזה אדם הולך ללקוט תאנים בשבת, אין התאנה אומרת כלום, אבל לעתיד לבוא אדם

הולך ללקוט תאנה בשבת, והיא צווחת ואומרת שבת היא, בעולם הזה אדם הולך ומשמש מטתו נדה, אין מטתו מעכבתו, אבל לעתיד לבוא אדם רוצה לילך ואשתו נדה, האבן צועק ואומר נדה היא."

וביאר שם בצמח דוד: "והטעם שהאבן מקיר צועקת על עון נדה, כי בעון נדה צרעת באה, ותחילה היא באה בקירות ביתו, כנזכר בדברי חז"ל (א"ה יח"ס ויקרא רבה פ"ז ס"ד), וצריך להרוס את הקיר ולהשליך האבנים, ולכן האבן שבקיר צועקת מפני הצער שיש לה. וכן העץ שלוקטים ממנו פירות בשבת, הוא צועק לפי שעל ידי חילול שבת דליקה מצויה ונשרפים הבתים, וצריכים לקוץ האילנות לקחת מהן עמודים חדשים, לכן הם צועקים "עכ"ל.

והנה אחר שהרב צמח דוד ז"ל לא הזכיר להדיא שעל ידי חילול שבת דליקה מצויה הוא מאמר רז"ל במסכת שבת כנ"ל, זה הביא את הרב טהרת המים ז"ל לחשוב שהיא הקדמה וחידוש של הרב צמח דוד מעצמו ולכן כתב זאת בשמו, אבל לא זכר לרגע שהוא תלמוד ערוך וכנ"ל וצ"ע.

ודע שמה שרבותינו במדרש תהלים דלעיל, הביאו בדוקא שתי דוגמאות הללו "חילול שבת", וכן עון "הבא על הנדה", יתבאר היטב עם מה שהארכתי בס"ד בחיבורי תורת יעקב (סימן ק"י) להראות שאכן יש קשר בין שבת ועריות, ומקרא מלא הוא ויקרא (י"ט כ"ט): "אל תחל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה את שבתותי תשמרו", עיין שם וצרף לכאן ודוק היטב.

ומה שכתב בצמח דוד "בעון נדה צרעת באה" - מבואר הוא להדיא בדברות חז"ל בכמה מקומות, וזו לשון מדרש ויקרא רבה (פט"ו ס"ה): "אשה כי תזריע וילדה זכר מה כתיב בתריה אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת, וכי מה ענין זה לזה אמר רבי תנחום ברבי חנילאי משל לחמורה שרעתה ונכוית ויצא בנה כווי מי גרם לולד שיצא כווי שנכוות אמו, כך מי גרם לולד שיהיה מצורע אמו שלא שמרה ימי נדתה. אמר רבי אבין משל לגנת ירק שהמעין לתוכה כל זמן שהמעין לתוכה היא עושה כריכין, כך כל מי שהולך אצל אשתו נדה עושה בנים מצורעים", ועיין לגאון מבי"ט ז"ל בספרו המופלא בית אלהים שער התפילה (פרק י"ח) עיין שם.

הרי מפורש שבעון נדה צרעת באה על הבנים הנולדים, ורבינו האר"י ז"ל בספר שער הפסוקים (ריש ספר איוב) כתב: "הבא על הנדה לוקה בצרעת, וכמו שאמרו בזהר (פרשת צו) לית מצורע אלא ההוא דבעל נדה" ע"כ, ומכאן מתבאר שהצרעת באה גם על הבא על הנדה עצמו, ולא רק על בניו, ועיין בספר לחם לפי הטף (מערכת ת' אות מ"ב) ודוק.

והוסיף בצמח דוד שם וכתב: "וקשה איך לעתיד לבוא אדם מחלל שבת או בא על הנדה והלא אז אין ליצר הרע בעולם שנאמר והסירותי את לב האבן. ושמה יש לומר דהיינו שוגג".

ולבאורה לפי דבריו יוצא שגם האידנא בשעה שאדם לוקט פירות בשבת מדובר בשוגג, כההיא דלעתיד לבוא, ולפי זה גם על חילול שבת בשוגג יהיה עונש דהדליקה מצויה רח"ל,

ואינו מסתבר לענ"ד. [ולאוקמא בלצדדין קתני, דבזמן הזה מדובר שלוקט תאנים בשבת במזיד, ולעתיד לבוא בשוגג הוא דוחק רב].

ומה שתירץ בצמח דוד דלעתיד לבוא אחר ביטול יצר הרע עדיין יהיה אפשר לחטוא בשוגג - כגון דא צל"ע, ועיין רמב"ן דברים (ל' ו') שכתב "ויתבטל יצרם בזמן ההוא לגמרי", והגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספר פרי צדיק דברים (פרשת עקב סימן א') כתב: "בשבת (קנ"א ב') אמרו אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה וכו', והיינו שאז יהיה נעקר יצר הרע מלבם, כמו בשעת מתן תורה, רק שם במתן תורה היה לפי שעה לבד, ואז יהיה לעולם", וצ"ע.

עוד דע כי מצאתי בספר מאה שערים (שער ס"ו) המיוחס למהר"ם רקאנטי ז"ל שכתוב: "לעתיד לבוא בזמן ביטול היצר והוא זמן תחיית המתים", ולכאורה חולק על הרמב"ן ז"ל שכתב דביטול היצר יהיה בימות המשיח, וכנ"ל.

ויש ליישב שהרי רש"י ז"ל במסכת סנהדרין (נ"א ב' ד"ה הכי) כתב: "כשיבא המשיח ויחיה המתים", וכן כתב הרשב"ץ ז"ל בספרו מגן אבות (ח"ג לפני פרק א' דל"א ע"ב ד"ה ואתחיל): "לפי שתחיית המתים תהיה על ידי מלך המשיח", והרב המאירי ז"ל בחיבור התשובה שלו (מאמר ב' ספ"ז דף שפ"ו) כתב: "בהגדות יעדו שמלך המשיח יחיה מתים", ואתי שפיר.

ובסידור התפילה בברכת יוצר דשבת קדש: "אפס בלתך גואלנו לימות המשיח, ומי דומה לך מושעינו לתחית המתים", ומתבאר דימות המשיח קודם ולפני תחיית המתים, ועיין בדברי רבי דוד אבודרהם כאן, ובספר העיקרים (ח"ד ספ"לא) עיין שם. [ומה שטען נגד הרמב"ן ז"ל לא קשיא ויש ליישב כמו שיראה הרואה].

ומכבר עמדתי על לשון רבותינו בבבלי סוטה (מ"ה ב'), ובירושלמי קידושין (פ"ד ה"ב דמ"א ע"ב): "עד שיחיו המתים, ויבוא משיח בן דוד", דריהוט הלשון מראה דתחיית המתים קודמת לביאת המשיח, מדהקדים התחיה לביאת בן דוד, והוספתי שבחידושי הרשב"א ז"ל קידושין (ס"ט ב') גרס בירושלמי עד שיחיו המתים ותו לא, ועיין היטב בתוספתא סוטה (פ"ג ה"ב) ודוק היטב.

ואחר כך זכינו ונדפס ספרו של הגאון האדר"ת ז"ל עטרת אד"ר, וראיתי לו שם (פרשת משפטים דף ק"ט) שעמד בדברי הכבלי דלעיל שהוא "תמוה מאוד", ושבחיבורו "השיב דוד" בא בארוכה בענינים הללו ע"ש, ולא הזכיר דברי התוספתא והירושלמי והרשב"א הנ"ל, ובודאי בתשובתו כל רז לא אניס ליה זיע"א, ומי יתן ונזכה בקרוב לאור חיבוריו היקרים ולעושר תורתו אמן.

ומצאתי לרמ"ק ז"ל בספר אור יקר כרך ד' (פרשת לך לך דק"מ ע"א) שכתב: "תהיה תחיית המתים אחר זמן הגאולה", ועיין היטב בעל הטורים שמות (י"ט ט'), ושם לגאון האדר"ת ז"ל בספרו עטרת אד"ר (דף צ"ו) ובעל הטורים במדבר (ג' י"ט) ובעטרת אד"ר שם (דף קפ"ג), וצ"ע. [ועיין דבר חדש בדברי רבינו בחיי ז"ל (דברים ל' ט"ו) הבאתים בחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן ל"א ד"ה וזו) עיין שם].

ועיין בזה לריטב"א תענית (ל' ב'), ובספר נפש חיים (מערכת ח' כלל ז' ואילך), ובחיבורי זכות יצחק ח"ב (ס"ס כ"א) ובגליון שם, ובקונטרס "תחיית המתים" דילן, יהי רצון שנזכה לזה בעגלא ובזמן קריב אמן ואמן.

ב. בענין גיהנם שובת בשבת

שמות (ל"ה ג'): "לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת".

ובתב רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל שמות שם: "לא תבערו אש אמר הקב"ה אור שלי, פירוש של גיהנום, שובת בשבילכם, גם אור שלכם יהא שובת", ושם (ל"א י"ז) כתב בעל הטורים ז"ל: "וביום השביעי שבת וינפש, וינפש, בגימטריא "אלו שבגיהנם", שאף אור של גיהנם שובת בשבת". [ואם נגמטר "אלה" שבגיהנם ולא "אלו" החשבון מדוקדק יותר, עיין].

וראה נא ראה כי כל הפסוק "לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת", עולה בגימטריא "יום שבת קודש הגהנם מושבת ואין אור שולט", ובאופן אחר קצת "יום שבת קודש ברכה בו מלמד שהגיהנם שובת בו" ודוק.

ומבואר באר היטב דאכן הגיהנם שובת בשבת ואין דנין הרשעים בגיהנם, ועיין סנהדרין (ס"ה ב'), ובספר מרגליות הים שם, ובספר שערי זהר (שם), ועוד לו שם לבראשית רבה (פי"א ס"ה דקכ"ח סע"ב) ובכל המצויין שם, ובספר יפה ללב ח"ג (סימן רצ"ה אות ד'), ובספרו נפש היפה (מערכת ש' קונטרס נפש יתירה אות ל"ח) עיין שם. [ועיין בחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן י"ח) וצרף לכאן].

מיהו כל זה שהגיהנם מושבת ביום שבת קודש ואין דנין בו הרשעים, זה דוקא למי שבחיו שמר שבת ולא חיללה, אבל הרשע שבחיו חילל שבת רח"ל, נידון גם בשבת בגיהנם, וכן כתב להדיא מהרח"ו ז"ל בספרו שערי קדושה (ח"ב שער ו'): "שבת ידוע כי היא שקולה ככל המצוות, וכל הרשעים יש להם מנוחה בשבת ואש של גיהנם כבה בו, והמחלל שבת אישם לא תכבה אפילו בשבת", וכן כתב גם בספרו עץ הדעת טוב (פרשת כי תשא) עיין שם.

ואני מדקדק כן מדברי רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן רמ"א): "ועל שכבר מתו וכבר עברו שנים עשר חודש צריך להתפלל עליהם בכל חודש וחודש, כי מהפכים אש של גיהנם, שנאמר והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבוא כל בשר, וכתוב ואשם לא תכבה, הרי בכל חודש וחודש מהפכים בו, ולפני יום טוב ושבת ואחריו **אותן שלא שמרו שבת ויום טוב כהגון**" ודוק היטב.

ועיין היטב בספר פירושי רבותינו בעלי התוספות על התורה (פרשת בשלח דרע"ט רע"א) שכתוב שם: "ורמה, ב', ורימה תכסה עליהם, הרשעים שאינם שומרי שבת ורימה תכסה עליהם, וכתוב כי תולעתם לא תמות, ורמה לא היתה בו בשומר שבת, ורמה לא היתה בו, ראשי תיבות להב" ודוק היטב.

והוא מפורש להדיא בספר הזהר הקדוש ח"ב (דק"ט סע"ב): "ונורא דגיהנם שלטא בההוא וכו', בשבתי ובירחי ובזמני ובחגי בההוא אתר נורא אשתכך, ולא אתדנו, אבל לא נפקי מתמן כשאר חייבין דאית להו נייחא, וכל אינון דמחללי שבתות וזמני, ולא חיישי ליקרא דמאריהון כלל בגין למטר לון, אלא מחללי בפרהסיא, כמה דאינון לא נטרי שבתי וזמני בהאי עלמא, הכי נמי לא נטריין ליה בההוא עלמא ולית לון נייחא", ועיין שם בזה סברת רבי יוסי וסברת רבי יהודה, ועיין היטב בספר מעולפת ספירים (ליום כ"ד סוף אות ה') ודוק היטב.

ובספר תיקוני זוהר (תיקון כ"ד דס"ט ע"ב): "ובגין דא מני לישראל לא תבערו אש בכל מושבתיכם ביום השבת, ואי בר נש אוקיד בשבת אמר קב"ה הא אנא הויתי מכבה לנורא דלא אוקיד, ואתון מוקדין ליה אתון תתוקדון בגיהנם, בגין דא לא תבערו אש בכל מושבותיכם", ועיין בהגהות ניצוצי זהר שם.

ומתבאר דהמחלל שבת בחיים חיותו נידון בגיהנם אף ביום שבת, ומפשט לשון רז"ל מתבאר דלא שנא אם חילל בסתר או בפהרסיא, ולכן לא הבנתי היטב מה שהביא בספר נפש היפה דלעיל משם הרב ויחל משה דהמחלל שבת "בפהרסיא" נידון בגיהנם אף בשבת ע"ש, דזו מניין וצ"ב. [ושם הביא דרך מחלל שבת ב"מזיד" נידון בגיהנם אף בשבת עיין שם].

ואולי יתכן לכוין הדברים בנוסח התפילה דשבת: "והנחילנו ה"א באהבה וברצון שבת קדש, וינוחו בו כל ישראל מקדשי שמך", ומקדשי "שמך" היינו מקדשי "שבת" כאומרם (בתפילת מנחה דשב"ק) "ועל מנוחתם יקדישו את שמך", וכבר נודע דשבת שמא דקב"ה איהי, כאומרם בספר הזהר הקדוש ח"ב (דפ"ח ע"ב): "מהו שבת שמא דקב"ה, שמא דאיהו שלים מכל סטרוי וכו'", ועוד שם (דקכ"ח ע"א): "ואקרי שמא עלאה שמא קדישא דאיהו שבת", ועיין עוד היטב שם (דצ"ב ע"ב, ודקמ"ג ע"ב), ובספר תיקוני זהר (די"ב ע"א וד"צ ע"א) עיין שם. [שוב ראיתי בזה בספר שערי זהר תענית (ח' ב') עיין שם].

ואכן אותם שומרי שבת "מקדשי שמך", ינוחו בשבת, והיינו כל ישראל, כלומר בין החיים ובין המתים ששמרו שבת, אזי בשבת יש להן נייחא ומנוחה, אבל מי שלא שמר שבת לא יהנה ממנה, והטעם והסברה בזה היא דבו לדבר יחבל לו, ומי שלא כיבד שבת וכו' לה בחיים חיותו, איך תעמוד לו לימינו אחר מותו ופטירתו, ועיין בחיבורי טוב להודות ח"ג (ר"ס י"ג) שהארכנו ביסוד זה וצרף לכאן ודוק היטב.

ועורני השי"ת ומצאתי חידוש נפלא במדרש הנעלם דספר זהר חדש (פרשת בראשית ד"ז סע"א) שכן אמרו שם: "אפילו הרשעים שבגיהנם, מוכתרין הם ביום השבת, ושוקטין ונוחין, דאמר רב הונא, אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים, דמעלייא להו לעלמא דאתי, ואמתי מעלייא להו, ביום השבת להיות כולם מוכתרים בכתר שבת.

אמר רבי יוסי, וכי הרשעים שחללו שבת בפרהסיא, יש להם מעלה בכתר שבת. אמר ליה אין. דהא תנן ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה, לכך נדונים הרשעים ביום הששי משנה, להרויח להם ביום השבת, כי יום שבת נקרא שלם, ולא נגרע לפיכך אינו נגרע מהטוב וההנאה שבו, בין לצדיקים בין לרשעים. ולהורות שלא לחנם אמרה תורה, ושמרתם את השבת. והזהירה

על יום השבת, יותר מכל התורה כולה. ותאנא, כל המקיים את השבת, כאלו מקיים את כל התורה". [נעיין היטב בספר חסידים (ס"ס רמ"א) ומה שכתבתי בס"ד בחיבורי הדר יעקב ח"ב (ר"ס ל"ו) וצרף לכאן].

ומבואר כאן בספר זהר חדש דבר חדש, דרב הונא סבר שאפילו רשעים שחללו שבת בפרהסיא, מכל מקום בשבת אינם נדונים בגיהנם, אלא שביום ששי נדונים בכפלים, והיינו ביום הששי משנה ודוק.

וברעת רבי יוסי יש לדון ולעיין, דיתכן דאינו סבירא ליה כרב הונא, אלא דעתו שמחללי שבת בפהרסיא נדונים ביום השבת בגיהנם, והשוה דברי רבי יוסי כאן לדברי רבי יוסי בספר הזהר פרשת תרומה (ח"ב דק"נ ע"ב) הנ"ל עיין שם ודוק היטב. [ודע דקרוי לודאי אצלי דתרי רבי יוסי נניהו, דרבי יוסי דפרשת תרומה הוא מחבריא קדישא ומתלמידי רבי שמעון בר יוחאי, ואינו רבי יוסי דספר זהר חדש].

ומצאתי לרבינו החפץ חיים ז"ל בספרו שם עולם (ספ"ד דף ל"ו) שכה כתב: "אמרו רז"ל דמי ששומר שבת בעולם הזה, אז גם בעולם הבא אפילו אם ח"ו נתחייב עונש גיהנם על עונותיו אינו נענש בשבת (א"ה יח"ס עיין לעיל), ושמעתי בשם גדול הדור אחד שאמר דנחשב לאיש שהוא זמן שבת מעת שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת ומגן עליו זכות שבת, ועל כן צריך להשתדל בענין צרכי שבת וייטב לו בזה ובכא" עכ"ל.

ואחתום דברינו בדבר נפלא בענין השומר שבת כהלכה, שמצאתי בס"ד לרבינו חיים ׳ן עטר ז"ל בספרו אור החיים הקדוש שמות (ל"א ט"ז): "ושמרו בני ישראל את השבת, פירוש כשישמרו אפילו שבת אחת, ולא דוקא אם ישמרו אלא גם אם יסכימו בדעתם לעשות מצות השבת, והוא אומרו לעשות את השבת, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו לדורותם, וכפי זה איש ישראל ששמר אפילו שבת אחת ומת, אין מנכין לו משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם".

ובמנהגו הטוב זכה הוא זיע"א לכוין לדברות רבותינו ז"ל, שראיתי במכילתא פרשת כי תשא (מסכתא דשבתא פ"א) על הפסוק הזה: "ושמרו בני ישראל את השבת, רבי אלעזר בן פרטא אומר, כל המשמר את השבת כאלו עשה השבת, שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת. רבי אומר, כל המשמר שבת אחת כתקנה, מעלה עליו הכתוב, כאלו שימר כל השבתות מיום שברא הקב"ה את עולמו עד שיחיו המתים, שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", צא וראה שדברי התנא רבי, הן הם דברי רבינו אור החיים ז"ל ודוק היטב.

ומצאתי לגה"צ מירושלים ת"ו רבי אורי סטריסקר ז"ל בספרו היקר מאורי ציון (מערכת ש' אות מ"ג) שהביא דברי אור החיים, והעיר שכן הוא בילקוט שמעוני (פרשת ויקהל רמז ת"ט) והם דברי המכילתא הנ"ל, וסיים: "ובזה אפשר לפרש דברי הפייט בזמירות לליל שבת קדש: "כל שומר שבת כדת מחללו, שכרו הרבה מאד על פי פעלו", ומדקדים [העולם] שאם שכרו הוא רק לפי פעלו, מה שייך לומר הרבה מאוד, ולפי האמור אתי שפיר שבאמת אף שאינו רק לפי פעלו אבל הוא לא הזדרז רק בשבת אחת ושכר נותנים לו על שבתות בלי שיעור" ודפח"ח.

ג. בענין ויעש בצלאל את ארון הברית

שמות (ל"ז א'): "ויעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו".

ויש לדקדק מדוע דוקא כאן בעשית ארון הברית התורה מדגישה ואומרת ויעש בצלאל, מה שלא מצינו בשאר כלי המשכן האמורים שם בפרק ל"ז רק כתוב ויעש ויעש [אחת עשרה פעמים], ואולי כיון שכאן הוא הפסוק הראשון של עשיית כלי המשכן, לכן פתח קרא ואמר ויעש בצלאל ואחר כך בכל הכלים סמך על תחילת הענין שהזכיר בו בצלאל, ועיין.

וראיתי לכהן הגדול מאחיו הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל בספרו המופלא משך חכמה שעמד בזה, וכמנהגו הטוב כתב בזה דברי פנינים, והנני להביא דברות קדשו: "ויעש בצלאל את הארון, מה דלא כתיב בכולהו בצלאל, משום ששאר הדברים עשו גם אחרים בבית עולמים וכן בבית שני ולעתיד, אבל ארון משגגנו עוד לא עשו אחר, כי אין לעשות לוחות אחרים, ורק ארון בצלאל הוא שקיים לדורות ולא אחר, ואולי דהקפיד הכתוב שלא יעשו לדורות ארון וכרובים רק זה שעשה בצלאל.

ויתכן עוד, דאמרו ביומא (נ"ד ב') כשבאו גוים להיכל מצאו כרובים מעורים זה בזה כו' יעסקו בדברים האלה מיד הזילום, וכזה דרשו במכילתא (יתרו פ"י ס"ג) על לא תעשו אלקי כסף שאם עשו אותן של כסף הרי הן כאילו עשו אלקי כסף, ואם כן השי"ת חשש שמא אחרי שחטאו בעגל שמא כשיעשה אחד את הארון יבוא להרהר איזה מחשבה זרה הנוטה לדרכי הטלמסאות ועצביהם, לכן בחר בצלאל שאבי אביו נהרג על אשר מיחה בעשיית העגל (סנהדרין ז' ב'), אם כן מצד החנוך והטבע שהוא שונא כל הנוטים אחרי ההבל וציור שום דמות ותמונה ובל יבוא לשום מחשבה זרה כלל, ולכן כתב ויעש "בצלאל" שהוא לבדו עשה את הארון בלי שום סיוע.

ובזה יבואר שהשי"ת קודם עשיית העגל אמר לעיל (ר"פ ל"א) ראה קראתי בשם בצלאל וגו' ואמלא וגו' לעשות בכל מלאכה, וכשאמר משה לישראל כתוב לעשות בכל מלאכת מחשבת (לעיל ל"ה ל"ג), ולפי שזה היה אחר העגל, ואז המלאכה היתה צריכה להיות טהורה גם בהמחשבה, שלא יהרהרו שום ציור גשם ותבנית דמות כלל, וזה מלאכת מחשבת, שהמחשבה תהא טהורה וברורה ונקיה, ואולי כונו לזה במליצתם הנוראה ביומא (ס"ט ב') דנפיק כגוריא מבית קדש הקדשים (יומא ס"ט ב') ודוק", ודברי פי חכם חן זיע"א.

ובמדרש שמות רבה (פ"נ ס"ס א'): "שאל רבי שמעון בן יהוצדק את רבי שמואל בר נחמן, בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה, מהיכן נבראת האורה. אמר נתעטף הקב"ה בשלמה והבהיק העולם מזיו מראשו ועד סופו כמו שכתוב עוטה אור כשלמה, ואחר כך נוטה שמים כיריעה, לפיכך פתח דבריך יאיר, וממנו למדו הצדיקים כשהיו מתחילין בדבר - היו פותחין באורה, אתה מוצא בשעה שאמר הקב"ה למשה שיעשה את המשכן, אמר בצלאל ובמה אפתח תחילה, פתח בארון שנאמר [ויעש בצלאל את הארון. כך הגירסה בתנחומא הקדום ובילקוט שמעוני שם].

ופירש בעץ יוסף על המדרש שם: "אמר בצלאל, פירוש שחשב בלבו ופתח בארון, הפך ממה שאמר לו משה להתחיל במשכן כדי לפתוח בדבר של אורה". [תיבות התורה שבכתב ויעש בצלאל את הארון, עולים בגימטריא "כי הוא פתח באורה תחילה", כמדרש רבותינו בתורה שבעל פה ודוק].

ולבאורה יש להבין, דאם הצדיקים למדו ממידת קונם ב"ה לפתוח באורה, לפי זה בצלאל היה צריך בתחילה לעשות **המנורה** שממנה אורה יוצאה, ועיין שבת (כ"ב ב') ותוספות שם, ובמתנות כהונה על המדרש שם פירש: "פתח בארון שבו היתה מונחת התורה שנקראת אור, וארון גם הוא לשון אור", ועדיין צריך ביאור.

ואם היתה הרשות נתונה, בס"ד הייתי מפרש דברי המדרש עם דברות הירושלמי במסכת יומא (פ"ה ה"ג דכ"ז סע"א): "תני עד שלא ניטל הארון היה [כהן גדול בכניסתו לבית קודש הקדשים] נכנס ויוצא לאורו של ארון, משניטל הארון - היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא", ופירש בפני משה: "לאורו של ארון, שהיה מאיר בכל בית קדשי הקדשים", ובקרבן העדה פירש: "לאורו של ארון לאור השכינה שהיתה שרויה על הארון וככתוב ונהורא עמיה שריא. אי נמי זהב הארון היה מבהיק ומאיר", ופירושו השני הם דברי מהר"ש יפה ז"ל, ומצאתי שכן פירש גם הגאון מהרי"ט ז"ל בספרו צפנת פענח (פרשת בהעלותך דקמ"ח סע"א), ועיין מה שהאריך בזה בספר אגדת אליהו שם (דנ"ז ע"ג) ודוק.

והשתא לפי זה יאירו דברי המדרש דידן, שאכן בצלאל כמידת קונו ב"ה נהג לפתוח באורה, דארון הברית מאיר היה ולאורו היו נכנסים ויוצאים, וכמפורש בירושלמי, ולפי שני פירושי המפרשים, ועיין בפירוש בעלי התוספות על התורה שמות שם, ובפירוש המיוחס לרא"ש שם ודוק היטב.

[**ואפשר** כיון שהמנורה משה נתקשה בה ולא ידע לעשותה, והקב"ה עשאה, כאומרם ז"ל במדרש במדבר רבה (פט"ו ס"ד): "כתיב כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה, כן עשה משה את המנורה אין כתיב כאן, אלא כן עשה סתם, ומי עשה - הקב"ה", ועיין מדרש תנחומא (פרשת שמיני ס"ח) ומנחות (כ"ט א'), אם כן לא יכול היה בצלאל לפתוח בה, כי אין זה נקרא "שהצדיקים מתחילין בדבר", כיון שאין עשיית המנורה מעצמם.

ועוד יש להוסיף בזה שכמו שהאורה של הקב"ה הוא אור עצמי, כך פתח בארון שהאור שלו עצמי, מה שאין כן המנורה לבדה בשעת עשייתה אין בה אור, אלא רק אחר כך כשהיא כבר עשויה נותנים בה שמן ופתילות, ואז מאירים נרותיה, וגם האש היא שאוחזת בנרות ומאירה ולא המנורה גופה. **עמנואל**].